

насилие существует во всех странах мира, различных культурах, классах, в сфере просвещения и не зависит от уровня доходов и этнического происхождения. Во всех регионах в нарушение обязательств по правам человека и без учета потребностей детей в развитии насилие в отношении детей является социально приемлемым и часто осуществляется с одобрения закона и государства». Вышеизложенное определяет актуальность исследования проблемы насилия в контексте выявления его особенностей, предпосылок и путей профилактики и снижения. «Защита детей от насилия является безотлагательной задачей. Дети столетиями незримо и молча страдали от насилия со стороны взрослых. Сейчас, когда все большую огласку получают сведения о масштабах и последствиях всех форм насилия в отношении детей, детям необходимо обеспечить эффективные предупредительные меры и защиту, на которые они, безусловно, имеют право».

В мире постоянно проводятся исследования насилия над детьми и пренебрежения их нуждами и законными правами. Начало исследованиям было положено в 1977 году профессором Генри Кемп (Henry Kempe) – инициатором всемирного движения за предупреждение насилия над детьми и основателем Международного общества по предупреждению насилия и пренебрежения детьми (ISPCAN). Детский Фонд ООН (ЮНИСЕФ) поддерживает программы по предотвращению жестокого обращения с детьми, по выявлению пострадавших детей и оказанию им помощи, работая с правительствами, гражданским обществом, отдельными людьми и частным сектором, в стремлении окружить вниманием и заботой каждого ребенка. Такая защищающая детей среда ограждает ребенка от вреда подобно тому, как надлежащее питание и медицинский уход ограждает его от болезней. Эта концепция лежит в основе стратегии ЮНИСЕФ в области защиты детей.

ДА СІСТЭМЫ МЕТАДАЎ ЭСТЭТЫЧНАГА ВЫХАВАННЯ Ў БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ ПЕДАГОГІЦЫ

С.Р. Туболец

Эстэтычнае выхаванне – істотная галіна сістэмы выхавання падростаючага пакалення. Яно дазваляе захаваць і памножыць здабыткі матэрыяльнай і духоўнай культуры, уяўляе сабой мэтанакіраваны працэс фарміравання ў чалавека эстэтычных адносін да рэчаіснасці, звязана з успрыманнем і разуменнем прыгожага ў рэчаіснасці, асаюдаю як ім, так і эстэтычнай творчасцю чалавека.

Мы разглядаем эстэтычнае выхаванне ў беларускай народнай педагогіцы як выхаванне ў асабе жадання, здольнасці ўспрыняць і разумення таго прыгожага ў жыцці, якое з’яўляецца неабходным для працоўных; прывіццё на гэтай глебе эстэтычных густаў, эмацыянальных адносін да акаляючага свету і сацыяльнага жыцця праз авалоданне культурай продкаў. Эстэтычнае выхаванне ў беларускай народнай педагогіцы мае мэтанакіраваны характар, які склаўся пад уплывам назапашаных сацыяльна-культурных каштоўнасцей і звязаных з імі эстэтычнага ідэалу; ажыццяўляецца праз сістэму выхаваўчых уздзеянняў і ўплываў. Істотна, што мэта эстэтычнага выхавання адлюстроўвае абагульнены калектыўны вопыт выхавання, аднак у межах агульнага накірунку кожная сям’я ўносіла карэктывы на падставе асабістай эстэтычнай выхаванасці, асабістых уяўленняў аб выхаванні і памкненняў у жыцці. Агульная мэта эстэтычнага выхавання, на наш погляд, існавала як імкненне да дасягнення эстэтычнага ідэала народа.

Праведзены аналіз народна-педагагічных крыніц беларускага народа дазваляе сцвярджаць, што эстэтычнае выхаванне ўключала сістэму сродкаў і метадаў, што былі скіраваны на развіццё рыс і якасцей асобы, спалучаных з народным эстэтычным ідэалам.

Мы прапануем разгледзець метады эстэтычнага выхавання ў беларускай народнай педагогіцы згодна з іх накіраванасцю на ўнутраны свет асобы (інтравертаваныя, ці інтраверсію), альбо накіраваныя ад асобы на знешні духоўны ці матэрыяльны свет (экстравертаваныя, ці экстраверсію). Згодна з вызначэннямі, мы мяркуем выкарыстаць вытворныя ад прапанаваных дэфініцый для азначэння скіраванасці працэсу эстэтычнага выхавання.

Першая група метадаў – інтравертаваных – спрыяе далучэнню асобы да свету прыгажосці: фарміраванне і развіццё ўмення бачыць, адчуваць, успрымаць, разумець, ацэньваць прыгожае, эстэтычна перажываць з’явы прыгажосці (непрыгажосці). Другая група метадаў – экстравертаваных – скіравана на фарміраванне і развіццё ўменняў ствараць і захоўваць прыгажосць: паводзін, зносін, працы, творчасці, прыроды і г.д.

Важнай рысай метадаў эстэтычнага выхавання з’яўляецца спецыфіка іх прымянення ў розных сацыяльных падгрупам. Па-першае, неабходна разгледзець галоўны сацыяльны інстытут, у межах якога праходзіла і праходзіць выхаванне дзіцяці – мы маем на ўвазе сям’ю (як першасны інстытут сацыялізацыі асобы, як група родзічаў, што жыве разам, вядзе гаспадарку і выконвае функцыі нараджэння і выхавання дзяцей). Другім важным кампанентам выхаваўчага працэсу ў беларускай народнай педагогіцы

з'яўляецца мясцовая суполка жыхароў (як сукупнасць жыхароў, што аб'яднаныя формамі сумеснага жыцця і дзейнасці ў пэўных тэрытарыяльных межах). Трэцім – асяроддзе свёрнікаў, чые погляды, паводзіны, выхаванасць таксама ўплывалі на працэс выхавання, у нашым выпадку, эстэтычнага. І, нарэшце, чацвёрты кампанент, які прысутнічае пры выкананні любой дзейнасці, - сама асоба, яе рэагаванне на свае ўчынкі і на ўздзеянне з іншых бакоў (такім чынам, групы метадаў рэалізуюць сябе паслядоўна ў сямейным выхаванні, выхавальніцкіх намаганнях вясковай суполкі, групе равеснікаў, самавыхаванні).

Прапанаваныя накірункі шляху эстэтычнага выхавання аб'яднаем у наступнай табліцы (табл. 1).

Табліца 1

Суадноснасць групы выхавальнікаў і скіраванасць метадаў эстэтычнага выхавання

Група выхавальнікаў	Сям'я	Мясцовая суполка жы- хароў	Равеснікі	Асоба
Скіраванасць метадаў эстэтычнага выхавання				
Успрыняцце разу- менне прыгажосці (інтравертаваныя метады)	Перакананне, праца, прыклад і аўтарытэт, назіранне, гуль- ня, парада, пры- вучанне, унушэнне, гу- тарка тлумачэн- не, заахвочван- не, запалохван- не, ухваленне, вымова, зварот да эстэтычнага пачуцця, павагі да старэйшых	Грамадская думка, за- ахвочванне, асуджэнне, ухваленне, прыклад і аўтарытэт, расповед і гутарка, уза- емная павага	Праца, прыклад і аўтарытэт, назіранні, гульня, гутарка, практы- каванне, грамад- ская думка, зва- рот да страху, брузглінасці	Саманазіранне, самааналіз, са- маўнушэнне, са- маперакананне, гульня, саматлу- мачэнне, самаза- палохванне, сама- вымова, пачуццё павагі да стар- эйшых
Стварэння і захаван- ня прыгажосці (эк- травертаваныя мета- ды)	Практыкаванні, ухваленні, праца, вымова, прывучэнне	Іспыт, спаборніцтва, грамадская думка, ухва- ленне, праца, вымова	Праца, сумеснае баўленне часу, гульні, паста- ноўка далейшай перспектывы, супарадкі, вя- чоркі	Практыкаванні, праца, самапла- наванне, гульня

Аналіз народнага вопыту выхавання і творчасці дае падставы вылучаць такія пашырэнныя метады эстэтычнага выхавання, як прыклад і аўтарытэт, гульня, унушэнне, перакананне, прывучэнне, практыкаванне, праца, назіранне, грамадская думка, заахвочванне, ухваленне і асуджэнне, вымо-
вы, пасядзелкі, вячоркі, тлумачэнне, гутарка, запалохванне, зварот да эстэтычнага пачуцця, узаемная павага, агульная эстэтыка паводзін. З народнай педагогіцы вынікае, што нават самыя прыгожыя рэчы не здольны самі па сабе эстэтычна выхоўваць. Галоўная роля ў выхаванні належыць дзейнасці: працоўнай, зносін і г.д. А таму дарослыя вучаць дзяцей не толькі бачыць і заўважаць, але і любіць прыгожае, прывучаюць да клопатаў аб прыгажосці. Праз народную педагогіку праходзіць думка, што выхавальнік павінен ведаць, што з'яўляецца прыгожым, эстэтычным; што ўяўляе сабой эстэтычны ідэал і шляхі набліжэння да яго; нарэшце, ён сам, учынік, быт павінны быць эстэтычнымі, інакш кажучы, аб'ядноўваць імкненні, словы і справы людзей.

Да сродкаў эстэтычнага выхавання мы адносім гульню, працу і рамёствы, мову, народную творчасць, традыцыі, святы, звычаі, абрады, зносіны, лазню, арганізацыю прасторавага асяроддзя пражывання, рэлігію, прыроду – усе тыя галіны творчасці і жыццядзейнасці народа пры дапамозе якіх ідзе эстэтычнае ўздзеянне на асобу.